

TASVIRIY SAN'AT FANI O'QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGI VA SHAXSIY SIFATLARIGA QO'YILGAN TALABLAR

Ibadullayeva Shaxnoza Ilxamovna, Buxoro davlat pedagogika institutim, Musiqa va tasviriy san'at kafedrası dotsenti

shaxnozaibadullaeva23@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada tasviriy san'at fani o'qituvchisining boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Ayniqsa, bu fanning estetik tarbiya, badiiy didni rivojlantirish, mustaqil fikrlash va tasavvurni kengaytirishdagi ahamiyati ta'kidlangan. O'qituvchining metodik mahorati, didaktik yondashuvlari va interaktiv usullardan foydalanishi o'quvchilarning tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi. Ishda tasviriy san'at o'qituvchisining o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, dars jarayonini ijodiy tashkil etish muhimligi asoslangan.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, o'qituvchi, ijodiy qobiliyat, boshlang'ich ta'lim, badiiy tafakkur, estetik tarbiya, metodika, didaktik yondashuv, chizmachilik, tasavvur, kreativlik.

ТРЕБОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ И ЛИЧНЫМ КАЧЕСТВАМ УЧИТЕЛЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

Ибадуллаева Шахноза Илхамовна, доцент кафедры музыки и изобразительного искусства Бухарского государственного педагогического института

shaxnozaibadullaeva23@gmail.com

Аннотация: В данной работе освещается роль учителя изобразительного искусства в формировании и развитии творческих способностей учащихся начальных классов. Особое внимание уделено значению этого предмета в эстетическом воспитании, развитии художественного вкуса, самостоятельного мышления и воображения. Методическое мастерство учителя, использование дидактического подхода и интерактивных методов способствует повышению интереса учеников к изобразительному искусству и стимулирует их творческую активность. В работе обоснована важность организации учебного процесса на творческой основе с учётом индивидуальных особенностей учеников.

Ключевые слова: Изобразительное искусство, учитель, творческие способности, начальное образование, художественное мышление, эстетическое воспитание, методика, дидактический подход, рисование, воображение, креативность.

REQUIREMENTS FOR THE PROFESSIONAL COMPETENCE AND PERSONAL QUALITIES OF A VISUAL ARTS TEACHER

Shakhnoza Ilkhamovna Ibadullaeva, Associate Professor of the Department of Music and Fine Arts, Bukhara State Pedagogical Institute

shaxnozaibadullaeva23@gmail.com

Annotation: This article highlights the role of the visual arts teacher in developing and nurturing the creative abilities of primary school students. Special emphasis is placed on the importance of this subject in fostering aesthetic education, artistic taste, independent thinking, and imagination. The teacher's methodological expertise, along with the use of didactic approaches and interactive methods, enhances students' interest in visual arts and stimulates their creative activity. The paper substantiates the significance of organizing the educational process on a creative basis, taking into account the individual characteristics of students.

Keywords: Visual arts, teacher, creative abilities, primary education, artistic thinking, aesthetic education, methodology, didactic approach, drawing, imagination, creativity.

Boshlang'ich ta'limning mustahkam bo'lishi kelgusida egallanishi kerak bo'lgan bilimlar uchun tayanchdir. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi bu vazifaga vijdonan yondashmog'i kerak. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi – bir olam. Uning o'ziga xosliklari mavjud. Ularning boshqa fan o'qituvchilaridan farqli tomoni ham shundaki, u har bir fan bo'yicha chuqur bilimga va keng dunyoqarashga ega bo'lishi kerak. u ma'naviy, menejerlik va mutaxassislik bilimlar bo'yicha katta layoqatga ega bo'lmo'g'i kerak.

Ma'naviy bilimlar bo'yicha demokratik jamiyat, ma'naviy qadriyat, davlat rivojlanishi, uning ustivor yo'nalishlari va undan ko'zlangan maqsadlarni, g'oyaviy – mafkuraviy, madaniy- manaviy

jarayonlarning globallashuv sharoitida ta'lim – tarbiya tizimi oldidagi vazifalarni bilishi kerak.

Menejerlik jarayoni bo'yicha, sinfni va ota – onalar hamkorligini boshqara olishi, sinfda va sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish va boshqarish masalalari, o'qituvchiga xos bo'lgan kasbiy sifatlar va maxsus qobiliyatlarni maxsus o'zida rivojlantirish, ta'lim muassasasini ijtimoiy muhitini muvofiqlashtirish, sog'lom muhitni yaratishni bilishi kerak.

Mutaxassislik bilimlar bo'yicha boshlang'ich ta'limning davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlarini mukammal bilishi, zamonaviy o'qitish metodlarini, ta'lim islohotlari yo'lidagi yangiliklarni bilishi, boshlang'ich ta'lim fanlarining metodikasini chuqur anglamog'i kerak. Boshlang'ich ta'lim fanlarining mazmuni, vositalari, metodlari va shakllarining uzviyligini va izchilligini ta'minlashni, zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalardan kasbiy faoliyatda foydalanishni, oz kompleksli sinflarda bir paytning o'zida turli dasturlar bo'yicha dars berishning shakl va usullarini bilishi kerak.

M. Ochilov aytganidek, o'qituvchilik burchi aql bilan hissiyotning birligidan iborat. muallim o'z kasbiga nisbatan qo'yiladigan talablarning mohiyati va mazmunini bilsa, uning shaxs va jamiyat uchun o'zida qobiliyat borligini sezsa, pedagog uchun zarur fazilatlarini tarbiyalash yo'llarini belgilab olsa – shundagina unda kasbiy burch shakllana boshlaydi. Shundagina muallim belgilangan xatti harakatlarni o'z ixtiyori bilan amalga oshira boshlaydi. Demak unda burch hissi shakllangan deyish mumkin. O'qituvchining eng muhim burchlaridan biri o'z bilimlarini oshira borishdir”.

O'qituvchining pedagogik kompetentligi yo'nalishida qo'yilayotgan eng asosiy talablardan biri onayurtga muhabbat va sadoqat, vatan va vatanparvalik tuyg'ularini o'quvchilar qalbi va ongiga singdirish, o'quvchilarda mustaqil O'zbekiston ramzlarining mazmun va mohiyati, milliy an'analar, urf-odatlar, qadriyatlar va rasm rusumlar, mustaqillik, uning mazmun mohiyati, ahamiyati va zaruriyatiyo'nalishidagi tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish yo'nalishlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish va boshqarish bilan bog'liq funksiyalarni bajarish yo'nalishidagi tashkilotchilik, tadqiqotchilik va ijodkorlik qobiliyatlari hamda muhim ahamiyat kasb etuvchi shaxsiy sifatlarining shakllanganlik zaruriyailarini o'z ichiga oladi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim tizimidagi islohotlar, davlat, jamiyat va shaxs ehtiyojlaridan kelib chiqib, ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilariga yaratib berilayotgan shart-sharoitlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ehtiyojlariga moslashuvchan, o'zini-o'zi rivojlantiruvchi, keng dunyoqarashga, erkin va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan, o'tmish saboqlari va avlod-ajdodlarimizning bebaho boyligi hamda umumbashariy qadriyatlarga tayanadigan ma'naviy boy va iymon-e'tiqodli, Vatanga, ota onaga, aka-uka, opa-singil va yoru do'stlariga sodiq, muxtasar qilib aytganda, ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashga yo'naltirilgan, moslashuvchanlik va tezkorlikni ta'minlovchi takomillashgan ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish zaruriyatini belgilamoqda.

Ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish yo'nalishida qo'yilayotgan zamonaviy talablar o'qituvchilarda shakllantirish va rivojlantirishi zarur bo'lgan muhim ahamiyat kasb etuvchi shaxsiy sifatlarining quyidagi ko'rsatkichlarni nazarda tutadi:

- Vatanni sevis, ona yurtiga, ota-onasiga va yoru do'stlariga sadoqatli bo'lish va e'tiqod qilish;
- Mustaqil respublikamiz kostitutsiya va qonunlari, davlatimiz ramzlari, milliy urf-odatlar va umuminsoniy qidriyatlariga sodiqlik;
- Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar va rivojlanishlar hamda ularning natijalariga qiziqish va e'tiborli bo'lish;
- Tinchlik, mustaqillik, erkinlik va bag'rikenglikning ahamiyati va zaruriyatini tushunib yetish;
- Tarixni bilish va vaziyatlarga ko'ra o'tmishni va bugungi kundagi taraqqiyotni obyektiv baholash;
- Mustaqillik davrida yashayotgan bugungi kunning qadriga yetish va faxrlanish, kelajakka ishonch bilan yashash va ijod qilish;
- Shaxslararo va tabiat bilan bo'lgan munosabatlarda faol va adolatli hamda muhabbatli bo'lish;
- O'zligini anglash, o'zini va boshqalarni hurmat qilish, o'zini o'zi boshqara olish va o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilish;
- Shaxsiy manfaatlarini umummilliy manfaatlar bilan uyg'un holda ko'ra olish;
- Xalqimizning ma'naviy merosini mustahkamlash va rivojlantirish jarayonlarida faol ishtirok etish;
- Mustaqillikni mustahkamlash, mamlakatni yangilash va modernizatsiya qilish jarayonlarida faollik ko'rsatish;

- Milliy an'ana, urf odatlar va qadriyatlarimizni asrab avaylash, yosh avlod qalbi va ongiga, onayurtga muhabbat, istiqloлга sadoqat tuyg'ularini chuqur singdirishga intilish;
- Ijtimoiy hamkorlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik kabi tamoyillarning mazmun-mohiyatini o'quvchi yoshlarga tushuntirishda prinsipiiallik;
- Tizimli fikrlash, keng dunyoqarash va refleksiv tafakkur ega bo'lish;
- Vatan va kelajak oldidagi burchni anglash;
- Tadqiqotchilik va tahliliy faoliyatga, ilg'or tajribalarni o'rganish, pedagogik mahoratni oshirish, mustaqil ta'lim olish va o'zini o'zi rivojlantirishga, innovatsion jarayonlarga va yangiliklarga moyillik;

Mazkur ko'rsatkichlarga asosan o'qituvchilarda shakllantirish va rivojlantirish zarur bo'lgan qobiliyatlar, shaxsiy sifatlar tushunchalar, bilim, ko'nikma va malakalarga ko'ra pedagogik kompetentlilikni baholash mezonlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin.

Bugungi kunda davlatimiz tomonidan ta'limga qaralayotgan e'tibor barcha o'qituvchilarning o'z ustida ishlashi, tinmay izlanish olib borishi hamda o'quv jarayonini zamon talablari darajasida, ilmiy asosda tashkil etishlari uchun zaruriy sharoitlarni yaratib borish bilan bir qatorda, ta'lim sohasiga yosh mutaxassislar kelib qo'shilishiga imkoniyat yaratmoqda, bu esa o'z navbatida o'qituvchilarda kasbiy kompetentlilikni rivojlantirish yo'nalishlarida yanada yangi vazifalar qo'yadi.

O'qituvchining jamoaga ta'siri uning obro'si, bilimi dunyoqarashi, o'zi tanlagan kasbga qiziqishi va qobiliyati, o'z fanini puxta bilishi, o'quvchilar bilan munosabati, o'z ustida ishlashi, tashkilotchilik qobiliyati, peshqadamlik qilishi va tashabbuskorligi singari ko'rinishlarda bo'ladi.

Ta'lim muassasasida turli dunyoqarash va madaniyatga ega, fe'l-atvori, aqlu zakovati turlicha bo'lgan, ishga layoqati alohida namoyon bo'ladigan o'qituvchilar mehnat qiladi. Bu hol ularning mehnati va qunksional vazifasiga bo'lgan munosabatida ham ifodalanadi.

Ta'lim muassasasiga yangi kelgan yosh o'qituvchilar jamoadagi tajribali o'qituvchilarning faoliyati, ularning o'z funksional vazifasiga bo'lgan munosabatini va u yerdagi shart sharoitlarni to'la o'rganishgunga qadar turlicha tasavvurga ega bo'ladilar.

Tajribalar shuni ko'rsatadiki, ko'pgina yosh o'qituvchilar ancha vaqtgacha ta'lim muassasasidagi mavjud shart sharoitlarga psixologik jihatdan moslashishga qiynalmoqdalar, ayrim moslasha olmaganlari qobiliyatli bo'lishlariga qaramay pedagogik faoliyat bilan shug'ullanishdan voz kechib, boshqa sohalarda faoliyat yuritmoqdalar.

Yosh o'qituvchilarning izlanishi, bilimi, o'z faniga bo'lgan qiziqishi tufayli pedagogik jamoa va o'quvchilar o'rtasida tez obro' topayotganidan xursand bo'lish hamda uni rag'batlantirish o'rniga uning yoshligini ro'kach qilib, turli xil arziyas sabablarni bahona qilib yig'ilishlarda uyaltirish, obro'sini tushirish uchun qilingan sa'y-harakatlar ta'lim muassasasidan bezib ketib qolishlariga sabab bo'ladi.

O'qituvchilik faoliyati inson shaxsini shakllantirishga qaratilgandir. O'qituvchining barkamol insonni tarbiyalashi, unda milliy va umuminsoniy fazilatlarini tarkib toptirish vazifasi eng olijanob, yuksak va shu bilan birga eng murakkab vazifadir. Har bir bola o'z xulq-atvoriga, xarakteriga ega. Bolalarni tarbiyalashda ularning ana shu o'ziga xos xususiyatlarini xisobga olish, o'rganish bo'lajak o'qituvchidan pedagogik va psixologik bilimlarni puhta o'zlashtirishni talab qiladi. Bunda o'qituvchi odamlar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarning murakkabligiga mos keladigan maxsus usullardan foydalanadi. Pedagogik faoliyatga tayyorgarlik ko'rayotgan yoshlar uning ana shunday xususiyatlarini bilishlari lozim. O'qituvchining pedagogik xususiyatlari uning kasb odobnomasida ifodalanadi.

1-rasm. O'qituvchining pedagogik xususiyatlari

O'qituvchi shaxsining xususiyatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mafkuraviy sohada – ilmiy dunyoqarash va e'tiqod, ijtimoiy ehtiyoj va axloqiy zaruriyatlarni chuqur tushunish, ijtimoiy va fuqarolik burchini anglash, ijtimoiy faollik;
- kasbiy pedagogik sohada:

- bolalarni sevish va ular bilan ishlashga qiziqish, pedagogik ishni sevish, psixologo-pedagogik tasavvur; tashkilotchilik qobiliyati, haqqoniylik, dilkashlik, talabchanlik, qat'iylik va maqsadga intilish, vazminlik, o'zini tuta olish;

- bilish sohasida: - keng ilmiy saviya, ma'naviy ehtiyoj va qiziqish, yangilikni his qila bilish, pedagogik ma'lumotni oshirishga intilish.

O'qituvchining pedagogik tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar :

bilim egallash sohasida: pedagogika fanlarining metodologik asoslarini, shaxsning rivojlanishi va shakllanish qonuniyatlarini bilish;

tarbiyaning mohiyati, maqsadi, vazifalari, shakl va metodlarini tushunish,

bolalar va o'smirlar psixologiyasi, ularning fiziologik rivojlanishlarining asosiy qonuniyatlarini bilish, o'quvchilar gigiyenik tarbiyasining nazariy, tabiiy-ilmiy asoslari va vositalarini bilish:

bolalar rivojlanishining psixik qonuniyatlarini, har xil yoshda shaxsning individual xususiyatlarini bilish.

Ko'nikma va malakalar hosil qilish sohasida:

pedagogik vaziyatni tahlil qilish;

pedagogik ta'sirlarni rejalashtirish va natijalarini mo'ljallay olish,

ijtimoiy-pedagogik hodisalarning amaldagi holatini, ularning paydo bo'lish va rivojlanish sababalarini, shart-sharoitlarini tahlil qila bilish va baholay olish;

o'quvchilarning tarbiyalanganlik va bilim darajasini aniqlash;

shaxs va jamoaning rivojlanishini belgilay olish;

ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchilarda uchrashi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar va xatolarni kura bilish;

aniq pedagogik vazifalar va ularni hal qila olish;

o'quvchilarning sinfdagi va sinfdan tashqari faoliyatiga rahbarlik qilish sohasidagi ishlarni rejalashtirish;

o'quv- tarbiyaviy ishlarning nazariy asoslangan tashkiliy shakllari, metodlari va vositalarini tanlay olish;

rejalashtirilgan pedagogik ta'sirlarga o'quvchilarning javob harakatlarini oldindan chamalay bilish ko'nikmalari.

O'quv- tarbiya jarayonini rejalashtirish va amalga oshirish sohasida:

o'quvchilarning tarbiyalanganlik va bilim darajasini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya maqsadiga muvofiq o'quv materialani tanlash, uni analiz va sintez qila olish ko'nikmasi;

ilmiy materiallarni qayta ishlab, o'quv materialaiga aylantira olish ko'nikmasi;

ma'lum didaktik vazifaga muvofiq o'quvchilar tajribasini hisobga olgan holda murakkab matnlarni va o'quv materialini o'zlashtira olish ko'nikmasi;

darsni ijodiy va asosli tashkil eta olish ko'nikmasi.

Bolalar faoliyati turlarining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va harakatga keltirish sohasida:

Tarbiyaviy maqsadga muvofiq ayrim o'quvchilar va jamoa uchun vazifalar belgilash, quyilgan maqsad asosida ularning tushunchasini o'zgartira olish ko'nikmasi;

bolalarga ta'sir o'tkazish va ular faoliyatiga pedagogik rahbarlik qilishni rejalashtirish ko'nikmasi; ta'lim va tarbiya uslublarini pedagogik maqsadga muvofiq qullash ko'nikmasi;

o'quvchilar xulqi va faolligini boshqarish ko'nikmasi;

bolaning tashqi ko'rinishi va qiliqlaridan uning ruhiy holatidagi o'zgarishlarni aniqlash, ma'lum vaziyatda bolalar xulqining xususiyatlarini anglash va izohlash ko'nikmasi;

o'zini xayolan tarbiyalanuvchi o'rnga qo'ya olish ko'nikmasi;

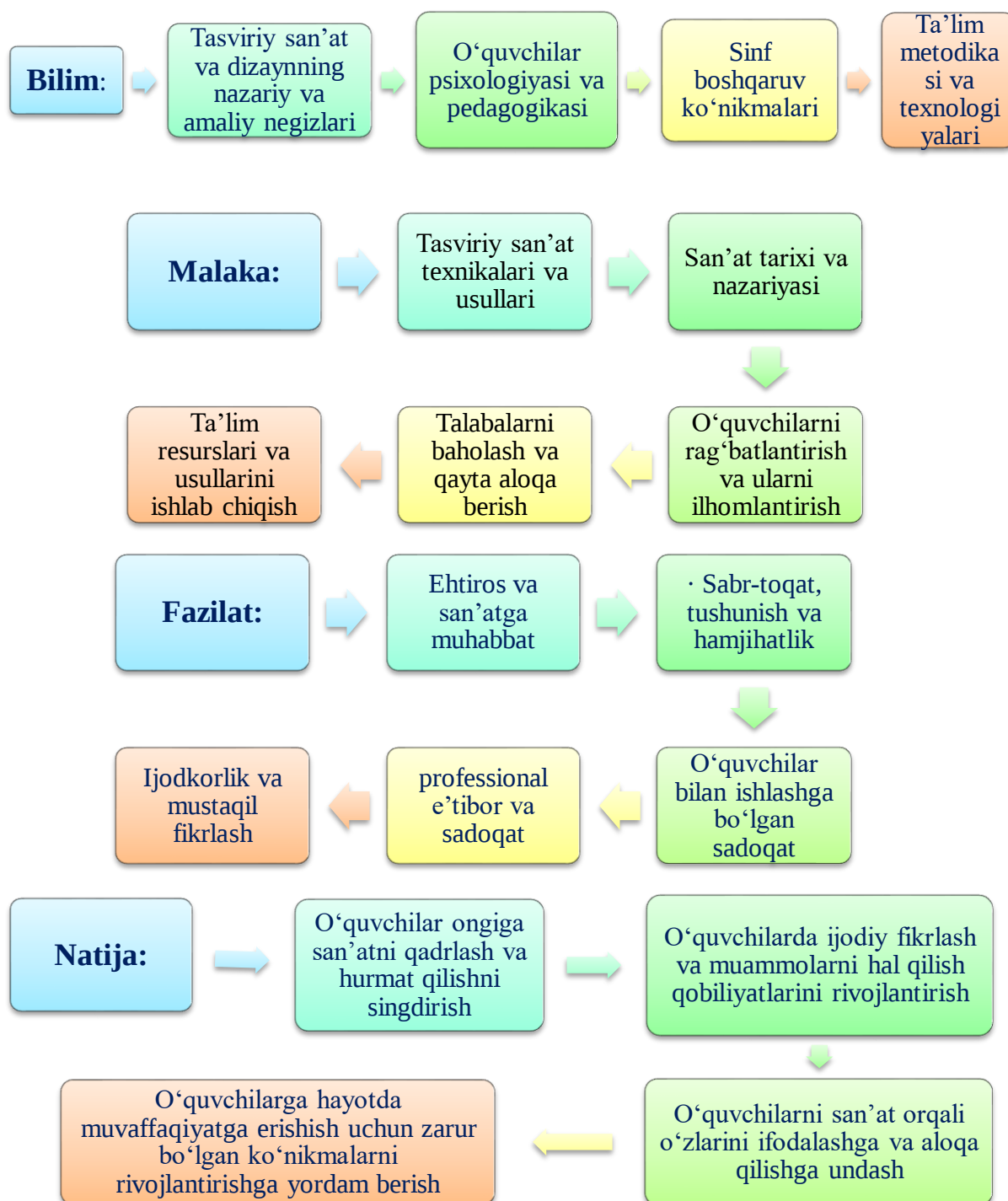
o'quvchilarni shaxs uchun va ijtimoiy qimmatli istiqbollarga qiziqtirish va jalb qilish ko'nikmasi;

umumiy vazifalarni bajarish uchun o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, ularning o'zaro munosabatini hisobga olish ko'nikmasi va boshqalar.

Yuqorida keltirilgan talablar hamda tadqiqotimiz jarayonidagi kuzatuvlarimiz natijasida biz tasviriy san'at fani o'qituvchisining kasbiy mahoratidan kelib chiqib uning formulasini quyidagicha tasvirladik .

Tasviriy san'at fani o'qituvchisining kasbiy mahorat formulasi

Bilim + Malaka + Fazilat + Natija = **kasbiy mahorat**

2-rasm. Tasviriy san'at fani o'qituvchisini kasbiy mahorat formulasi

Bo'lajak o'qituvchi quyidagi fazilatlarga ega bo'lishi kerak: insoniy g'oyaviylik, insoniy e'tiqodlilik, Vatanga sodiqlik, mehnatsevarlik, ijtimoiy burchni chuqur anglash, inson manfaati singari ulug'vor maqsad yo'lida mumtoz niyatlar, temir iroda bilan kurasha bilish, haqqoniylik, tamoyillilik, mehnatkash xalq bilan hamdam va hamkorlik, xalq manfaatini hamma narsadan ustun qo'yish, hayotda faol pozitsiyada turish, yangiliklarni sezish va ularni hayotga joriy etishda tashabbuskorlik ko'rsatish, axloqiy poklik va mehribonlik, oqilona talabchanlik, yuksak madaniy xulq, nafosat, til va dil birligi, fan asoslarini, jamiyat, tabiat va inson tafakkuri qonuniyatlarini chuqur bilish va amalda qo'llay olish, har sohada yosh avlodga o'rnak ko'rsata bilish.

Bugungi kunda zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri zamonava bilan hamnafas o'sib kelayotgan o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berish sifatini yanada oshirish yo'llari va vositalarini ishlab chiqish hisoblanadi. Bu masalaga hukumatimiz tomonidan alohida e'tibor berilib, ta'lim tizimida tub

islohotlar amalga oshirilyapti. Ushbu jarayonlar pedagogik ta'lim tizimida yuqori bilimli kadrlar tayyorlash imkoniyatlarining kengayishiga, jamiyatni rivojlantirish negizida jahon ta'lim muhitiga mos va xos tarzda uzluksiz pedagogik ta'lim tizimini yaratishga olib keladi.

Xalqaro talablarga javob beruvchi, salohiyatli kadrlar tayyorlash, innovatsion texnologiyalar orqali ta'lim sifatini oshirish g'oyasi kun tartibiga asosiy masala sifatida ta'kidlash o'rinlidir. Ushbu mazmunga yosh avlodning nafaqat bilimi balki umuminsoniy madaniyatni, ijodiy potentsialini rivojlantirish, tasviriy san'at orqali milliy anana va qadriyatlarga, jamiyatga nisbatan munosabatlarni ham kiritish mumkin. Chunonchi, ta'limni rivojlantirishning zamonaviy bosqichida yuksak xulqatvorli va ma'naviyatli insonni tarbiyalash muhimdir. Shundan kelib chiqadiki, yosh avlodning ijodiy rivojlanishida tasviriy san'at o'qituvchilariga katta ma'suliyat yuklaydi.

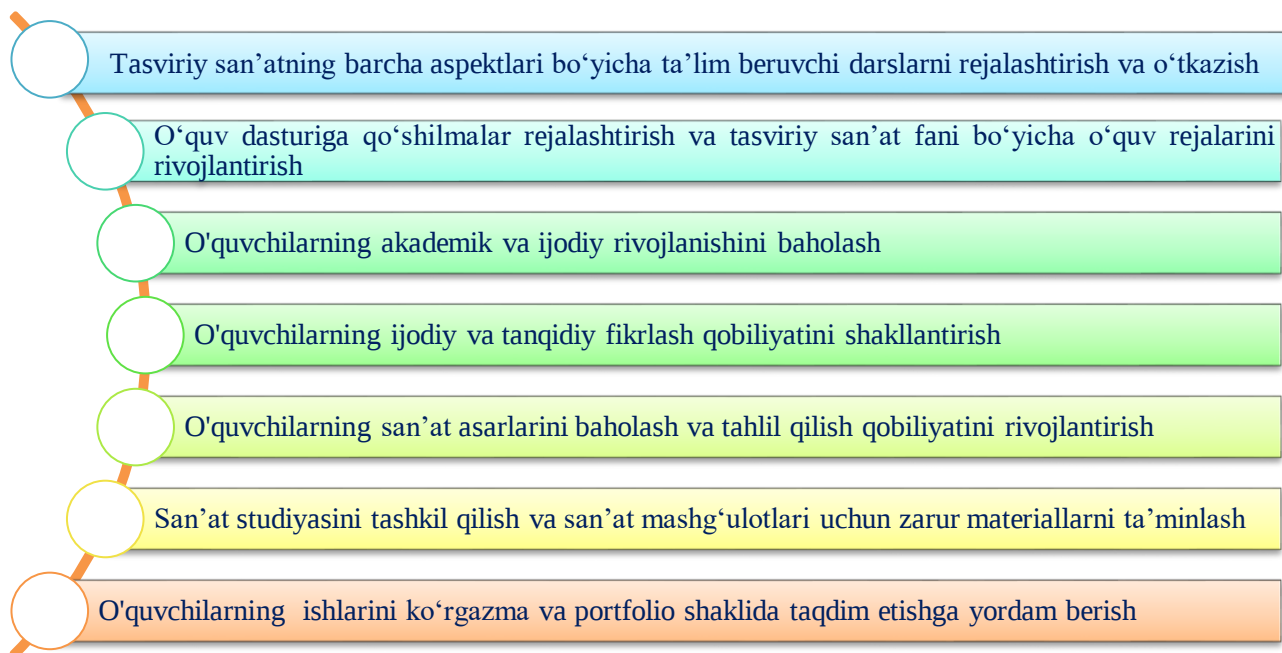
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi Qarorida "San'atning barcha turlari vositasida ma'naviy-ahloqiy mezonlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligiga erishish" vazifasi belgilandi. Shu jihatdan pedagogik ta'lim jarayonida tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy tayyorlash nazariyasi muammolarini tadqiq etish, uning mezonlarini belgilash hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida takomillashtirish dolzarb bo'lib turibdi.

Mamlakatimiz o'zining boy badiiy merosi bilan jahon san'ati va madaniyati rivojiga katta hissa qo'shgan qadimiy sivilizatsiya o'chog'i sifatida milliy badiiy an'analarning o'ziga xosligini saqlab kelayotgani dunyoning yetakchi san'at mutaxassislari tomonidan e'tirof etilgan. Bugungi kunda zamonaviy o'zbek tasviriy san'atiga ko'plab yosh iste'dod egalari kirib kelayotgani, turli yo'nalishlarda faoliyat ko'rsatayotgan ijodkorlar, xususan, rassom va haykaltaroshlar, xalq ustalari ijodida yangicha mazmun va shakl, jahon san'at maydonida munosib o'rin egallashga intilish tendensiyalari ko'zga tashlanayotganini ijobiy baholash lozim. Shu bilan birga, ta'kidlash lozimki, hozirgi vaqtda tasviriy va amaliy san'at hamda dizayn sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar talab darajasida emasligi, sohaga doir normativ-huquqiy hamda moddiy-texnik bazaning mukammal emasligi, malakali kadrlar yetishmasligi bu boradagi ishlarning samarasiga salbiy ta'sir etmoqda. O'zbek tasviriy va amaliy san'ati hamda dizayn yo'nalishlarini yanada rivojlantirish, xalqimizning ushbu nafis san'atlarga bo'lgan estetik ehtiyojini qondirish, keng yo'nalishda faoliyat olib borayotgan mutaxassislarning ijodiy imkoniyatlaridan unumli foydalanish, ularga shart-sharoit yaratish, badiiy salohiyatini oshirish, zamon talablariga mos badiiy ta'lim tizimini keng yo'lga qo'yish hamda O'zbekiston Badiiy akademiyasining faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish²⁰ bugungi kundagi eng muhim vazifalardan biri ekanligini har bir tasviriy san'at fani o'qituvchisi to'g'ri anglashi zarur.

Dissertatsiya mavzusi bo'yicha olib borilgan tajriba sinov natijalari tasviriy san'at fani o'qituvchisining o'z sohasida malakali pedagog bo'lishi bilan birga o'quvchilarga vizual ko'nikmalarga ega bo'lish, o'rganiladigan asarni ijodiy tahlil qilish va real baholashni o'rganishga yordam beradi. Demak, tadqiqotimiz asosida ushbu fan o'qituvchisi zimmasiga quyidagi mas'uliyatlar yuklatiladi.

---

²⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 16.08.2017-yildagi "O'zbekiston Badiiy akademiyasi faoliyatini rivojlantirish va yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-3219-son

3-rasm. Tasviriy san'at fani o'qituvchisining ma'suliyatlari

Tasviriy san'at fani o'qituvchilari o'quvchilarning ijodiylikini va vizual qiyoslarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydilar. Ular talabalarga o'z fikrlarini vizual shaklda ifoda etish, san'at asarlarini tahlil qilish va talqin qilish qobiliyatini berushga yordam beradilar. Tasviriy san'at fani o'qituvchi o'zing ijodkorlik va motivatorlik, moslashuvchanlik, tashkilotchilik, tanqidiy mushohada yurituvchanlik, kollektivlik, kommunikativlik, yangilikka intiluvchanlik, yangi g'oyalar yaratuvchanligi, refleksivlik, liderlik kabi shaxsiy sifatlariga egaliklari orqali bir qator malakalarni o'zida mujassamlashtirgan bo'lishlari kerakligini tadqiqotimiz davomida o'rganib chiqdik.

4-rasm. Tasviriy san'at fani o'qituvchiga qo'yilgan malaka talablari

Tadqiqotlarimizning sifatli o'tkazilishi tasviriy san'at fani o'qituvchilarining mahoratiga bog'liq bo'lganligi jarayonda o'z aksini ko'rsatdi. Demak, dars jarayonida o'quvchilarga mavzuning mohiyatini anglash uchun yordam berish, har bir asarning g'oyaviy va badiiy tomonlarini tushuntirish, san'at asarlarini chizishni o'rgatish tasviriy san'at o'qituvchisidan yuksak darajadagi pedagogik slohiyat hamda ilmiy-metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarda san'at asarlariga nisbatan badiiy va go'zallikka bo'lgan munosabatni rivojlantirish, milliy va jahon san'at durdonalari va ularni yaratgan ijodkorlar bilan tanishtirish, nodir asarlarni badiiy tahlil etishga o'rgatishga xizmat qiladi. Bugungi kunda tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy faoliyati quyidagilarni qamrab oladi:

- kasbiy ta'lim pedagogikasi va tashxis texnologiyasi;
- O'qitishning didaktik vositalari;
- Ta'limning elektron vositalari.

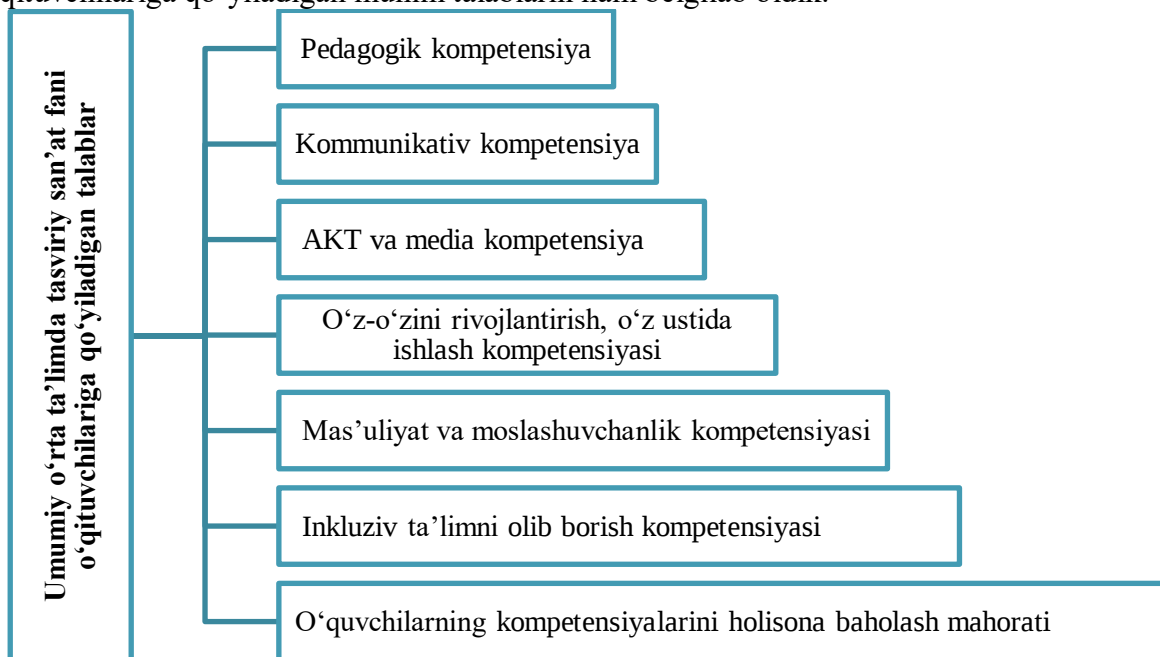
Shunga ko'ra, tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligiga muvofiq quyidagi kasbga oid

faoliyat turlari farqlanadi:

Tajriba-sinov hamda so'rovnomalarga oid xulosalar natijasida tasviriy san'at fani o'qituvchisi fan dasturini o'zlashtirish natijasida kasbiy tayyorgarlikning asosiy turlari va maxsus tayyorgarligiga mos quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerakligini asosladik .

Tasviriy san'at fani o'qituvchisiga qo'yilgan kompetentlik talablari

Tasviriy san'at fani o'qituvchilari talabalarning ijodiyligini va vizual qiyoslarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydilar. Ular talabalarga o'z fikrlarini vizual shaklda ifoda etish, san'at asarlarini tahlil qilish va talqin qilish qobiliyatini berushga yordam beradilar. Zamonaviy ta'limda tasviriy san'at fani o'qituvchilariga qo'yiladigan muhim talablarni ham belgilab oldik.

5-rasm. Umumiy o'rta ta'limda tasviriy san'at fani o'qituvchilariga qo'yiladigan talablar

Tasviriy san'at fani bo'yicha o'quvchilarga qo'yiladigan talablar :

Estetik madaniyat va ijodkorlik kompetensiyasi. Borliqdagi va san'atdagi go'zalliklarni idrok etadi; mustaqil ishlashga ijodiy yondashib, kreativ fikrlaydi; yakka va jamoa bilan hamkorlikda ijodiy faoliyat yuritadi; ijodiy faoliyatini to'g'ri rejalashtirib, erishilgan natijasini tanqidiy baholaydi va o'z mehnatidan zavqlana oladi; konstruktiv fikrlaydi, g'oyalarini amaliyotga tadbiiq etadi; loyihalash va tadqiqotchilik ko'nikmalarini egallaydi.

O'z-ozini rivojlantirish va asrash kompetensiyasi. Kun tartibi, shaxsiy va jamoat gigiena qoidalariga rioya qiladi; kundalik hayotida o'z-o'zining xavfsizligini ta'minlaydi; mantiqiy fikrlashni rivojlantiradigan o'yinlar orqali intellektini rivojlantiradi; turli asbob-uskunalaridan foydalanishda xavfsizlik texnikasi qoidalarini va sanitariya-gigiyena talablariga rioya qiladi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi. Turli chizma, sxemalarni o'qiydi, tuzadi va kundalik hayotida qo'llaydi; amaliy ishlarni mantiqiy ketma-ketlikda to'g'ri bajaradi; muammoni yechimini topishda mavjud resurslardan samarali foydalanadi; faloyatini texnik va texnologik taraqqiyot o'zgarishlariga moslashtiradi; - amaliy ko'nikmalarini o'zi va jamiyatni barqaror rivojlantirishga safarbar qilish ko'nikmalarini tarkib toptirishni nazarda tutadi.

Tasviriy san'at fanining dasturiy-metodik ta'minotini ishlab chiqishga qo'yiladigan talablar. Ushbu fanlardagi amaliy ahamiyatga ega mavzular o'quvchilarda bilim, amaliy ko'nikmalar va ijtimoiy - emotsional fazilatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan holda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tarzda rivojlantirib boriladi. An'anaviy yondashuvdan farqli ravishda o'quvchilarda zaruriy bilimlarni shakllantirish bilan birga, tayanch va fanlarga oid kompetensiyalar va shaxsiy fazilatlarni tarkib toptirishga erishish lozim. Tasviriy san'at fanining mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonida o'qitishning ilg'or metodikalari, maktab, oila, ijtimoiy institutlar va madaniy muassasalarning o'zaro hamkorlikdagi faoliyatiga asoslangan holda tashkil etilishi lozim.

Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch

kompetensiyalarni shakllantirilishi belgilab berilgan. Jumladan, kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishda davlat tili, horijiy tillarni o'zlashtirishda mustaqil, ijodiy fikrlash, amaliy mashg'ulotlarni o'zaro bajarishda, ijodiy loyiha ishlarini bajarish malakalarini shakllantirishda, yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirish, amaliy fanlarga oid atamalarni to'g'ri talafuz qilish, izohlab berish hamda erkin muloqot qilishga o'rgatish zarur.

ADABIYOTLAR:

1. 2022-yil 28-yanvardagi "Yangi O'zbekiston Respublikasini taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60 sonli farmoni.
2. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari.: Ped. fan. dok. ... diss. – T.: 2003. – 280 b.
3. Nazarov B. «Tasviriy san'at darslarini tashkil etishda zamonaviy yondashuvlar». – Toshkent: Ta'lim, 2021.
4. Abdullayeva Z. «Bolalarda badiiy estetik ta'lim-tarbiyani shakllantirish». – Toshkent: San'at, 2020.
5. Karimov A. «Pedagogik mahorat va o'qituvchi shaxsiyati». – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2019.
6. Hamidov B. «Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi». – Toshkent: O'qituvchi, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni. – Toshkent: Adliya nashriyoti, 2021.
8. Shalifova G., Tursunova M. "Innovative Approaches in Teaching Fine Arts". – Journal of Pedagogical Research, Vol. 5, No. 2, 2023.